

Chicagoboss från Västra Tollstad. På 1860-talet i fejd med den mäktige patronen på Alvastra för äverkan på klosterruinerna. Emigration till Amerika. Miljonär på svensk enbärdricka.

Om en märklig småbondefamilj från Västra Tollstad, far och son, handlar den här artikeln. Den har skrivits av lantbrukare Paul Karlsson i Haningetorp.

Hans källor har varit kyrkböcker och domböcker samt en artikel i Östgotakuriren år 1900. För tiden därefter har ett av Jolos kapitel i boken Chicago varit källa.

Chicagoboss från Västra Tollstad blev miljonär på enbärdricka . . .

Lars Fredrik Lundin föddes 1831 i Alvastra, Västra Tollstad, där fadern var smed. Efter att ha varit dräng i Alvastra och smed i Stora Broby, blev han på 1860-talet ägare till ett fjärdedels mantal Ukleby Östergård. Hustrun Fredrika Larsdotter var från samma socken. Av de sex barnen var Fred näst yngst, född 1868.

Vid 1860 års vintering med Lysings häradsrätt stod kapten Fredrik Rosin anklagd av smeden Lundin för att ha gjort äverkan på de fridlysta klosterruinerna i Alvastra. Det var säkerligen inga kulturella motiv som låg bakom Lundins angrepp på den mäktige patronen i Alvastra. Personligt agg eller hämnbegär låter troligare. Fredrik Lundin hade ju varit dräng i Alvastra och Rosin var känd som mycket hård mot sina

anställda. I anklagelsen ingick att Rosin, som arrenderade Alvastra av kronan, bortfört foder till andra gårdar som han ägde eller arrenderade, samt bortfört en del ekvirke, i båda fallen stridande mot arrendekontraktet.

Det blev en långdragen process. Den pågick i fem år och väckte stor uppmärksamhet. Ärendet var på behandling både i Göta hovrätt och hos Kungl. Majestätet. Rosin dömdes för äverkan av ekar, att böta 180 riksdaler och för bortförande av halm 130 riksdaler.

□ Stenar ur klostret blev hönshustrapp?

Beträffande klostret så hade Rosin, enligt Lundin, 1856 tagit några lass kalksten samt ur en pelare i kyrkan två huggna stenar, som han använt till hönshustrapp. Eftersom äverkan hade skett fyra år före anmälandet, ansåg hovrätten denna preskriberad. Dessutom saknades utredning, påpekar man, om vilka delar av klostret som ska-

ats samt hurvida skadorna var av sådan beskaffenhet att de kunde avhjälpas och ruinererna återställas i sitt forna skick.

Rosin förklarade sig likväl villig att ersätta de två huggna stendarna med 15 riksdaler, vilket väl får tas som ett erkännande. I en inlägga till Lysings häradsrätt i mars 1866 protesterar Lundin över att behöva stå för sina egna rätttegångkostnader. I en detaljerad uppställning som slutar på 367,25 riksdaler ingår 93 riksdaler i ersättning till vittnen och 90 riksdaler för målets bevakning i Göta hovrätt.

□ Slog granne i huvudet med pannkakebase?

Enligt domböckerna var Fredrik Lundin ofta i delo med sina grannar. År 1869 i ex dömdes han till böter för ärekränkning av nämndemannen Johan Kastengren i Broby. Samma år stod han anklagd för att ha slagit grannen Alfred Björn i huvudet med en pannkakebase, så att större blodvite uppstod.

□ Miljonär på enbärdricka

Sommaren 1880 var Lundin trött på Sverige och sina grannar, han sålde gården och emigrerade till Amerika. Där låg Illinois jungfrullig prärie och väntade på sina brukare. Men hårda vintrar och torra somrar knäckte den styvnackade östgotabonden. Familjen hamnade i Chicagosulmen.

Vid faderns död blev det sonen Fred, som fick träda till som familjeförärförare. Tretton år gammal sålde han tidningar och borstade skor på Chicagos gator. Han hade endast två års skolutbildning från Västra Tollstad, men med fött affärssinne. Ett gammalt recept på enbärdricka från Östergötland blev hans lycka. I en stor nybyggarevagn, och med tre negrer som spelade och sjöng, drog han omkring på Chicagos gator och sålde den nya läskedrycken, som han kallade Juniper Ale.

Enbärdrickat användes både som medicin och njutningsmedel och blev en stor succé. Fred Lundins framgångar uppmärksammades till och med av hemortens tidning Östgotakuriren, som 14 juni 1900 berättade om bondpojken från Västra Tollstad, som lyckats i Amerika. Enligt tidningen registrerades 1894 bryggerifirman Lundin & Co med en halv miljon i inbetald rörelsekapital. Firmans valspråk var: Behandla andra som du vill att andra ska behandla dig. I bryggeriet arbetade många svenskar.

Tidningen omtalar också att Fred Lundin utnämns till senatör 1895. I artikeln erinras också om hur fadern en gång kämpat för Alvastra kloster och att han till och med skulle ha lyckats väcka Karl den femtondes personliga intresse för saken.

Den svenske författaren Jolo har i sin bok Chicago 1958 skrivit om Fred Lundins politiska liv. Förelägenhet och sinne för intriger gjorde honom lämplig för sådan verksamhet i den tidens Chicago. Efter att i början ha uppträtt öppet som politiker och valtare fann han det så småningom mera lönande att arbeta i bakgrunden. Systematiskt byggde han upp en maktapparat baserad på mutor, utpressning och allehanda skumrakaffärer. Fred Lundin blev en typisk amerikansk boss, som styrde genom bulvaner. Borgmästaren Thompson (1915-23) var Lundins mutade marionett, genom vilken han styrde den stora staden. Vid presidentvalet 1920 behärskade han Illinois republikanska elektorat och kom att tillhöra den grupp som förde Harding till Vita huset. Detta gav utdelning i ännu mera makt för Lundin, som till och med hyste planer på att till nästa presidentval föra fram sin egen marionett, Thompson.

□ A poor Swede

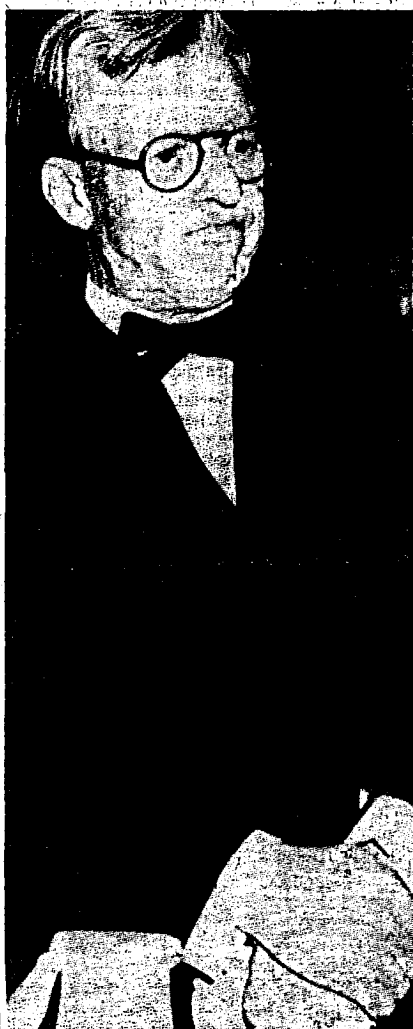
Trots framgångarna och rikedomerna behöll Fred sina enkla vanor. Så länge modern levde bodde han hos henne och använde hennes kök som kontor. Dit fick Chicagos mäktiga män bege sig för att ta emot order av bondsonen från Västra Tollstad, som med sin tovgiga, okammade linlugg gick klädd som en 1800-talsbonde från Östergötland, var ingick en broderad eldenväst, som en invandrad svensk specialtyd till honom. Naturligtvis kunde han inte undgå uppmärksamhet och publicitet, men alla intervjufrågor avfärdade han med att han bara var "a poor Swede", som gjorde vad borgmästaren befalld honom.

När modern dog, köpte han en stor farm utanför Chicago, många gånger större än Alvastra, där hans fars antagonist hade häskat. Han gifte sig också med en ung svensk flicka, som arbetade i enbärdrickefabriken.

□ På lit de parade . . .

Lundins makt bröts i början av tjugotalet. Hederliga republikaner hade tröttnat på hans metoder och slöt sig samman med demokrater för att avlösa honom. Eftersom Lundin aldrig skrivit på några papper, var det svårt att få fram tillräckande bevis. Han frikändes. Så mycket hade ändå framkommit, att fortsatt maktutövning var omöjlig. Fred Lundin drog sig tillbaka till Kalfornien, där han levde till 1947. Mot hans önskan fördes hans stoft till Chicago, där det låg utställt till allmänt beskådande i en öppen kista. Ett märkligt slut på ett märkligt levnadsöde. Bondsonen från Västra Tollstad på lit de parade i Jättastaden.

PAUL KARLSSON



Fred Lundin från Västra Tollstad blev Chicagoboss och miljonär på enbärdricka med recept från Östergötland. Men trots rikedomen behöll han enkla vanor och höll kontor hemma i moderns kök